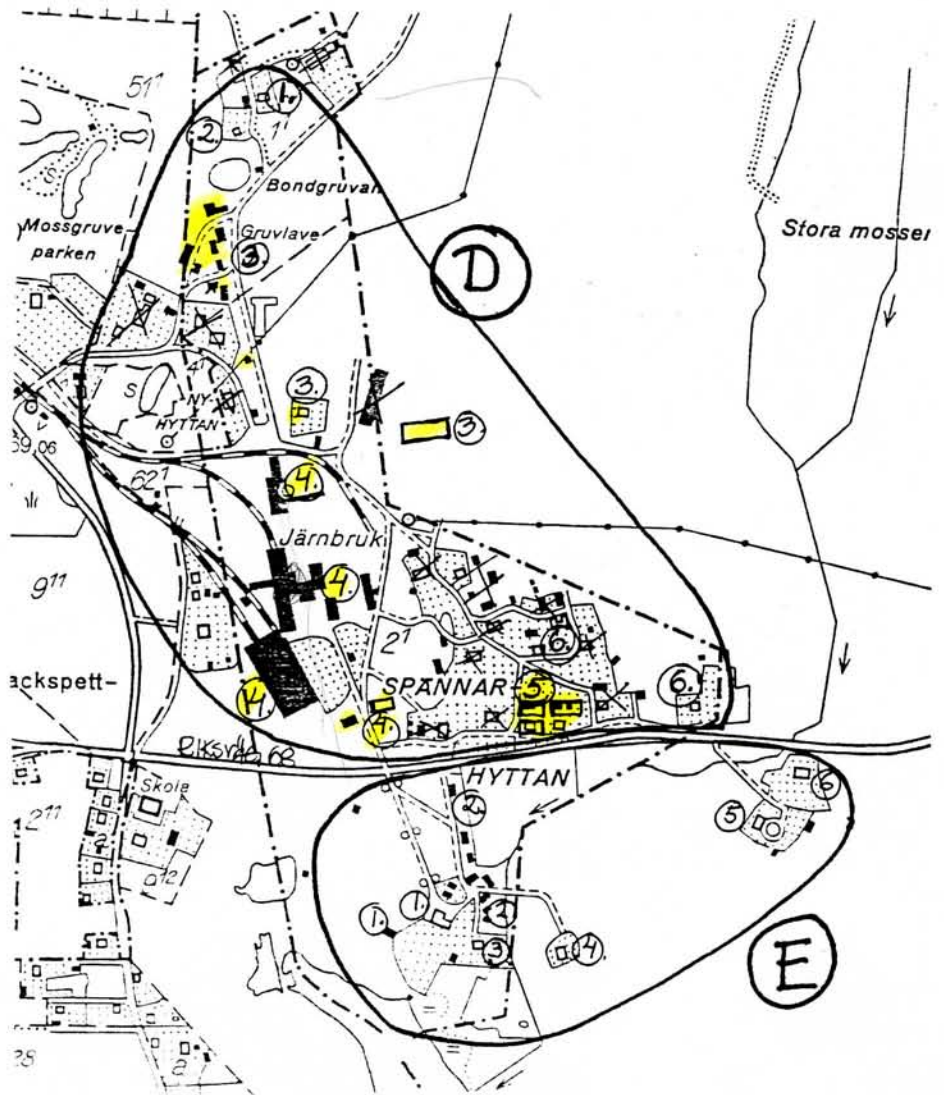
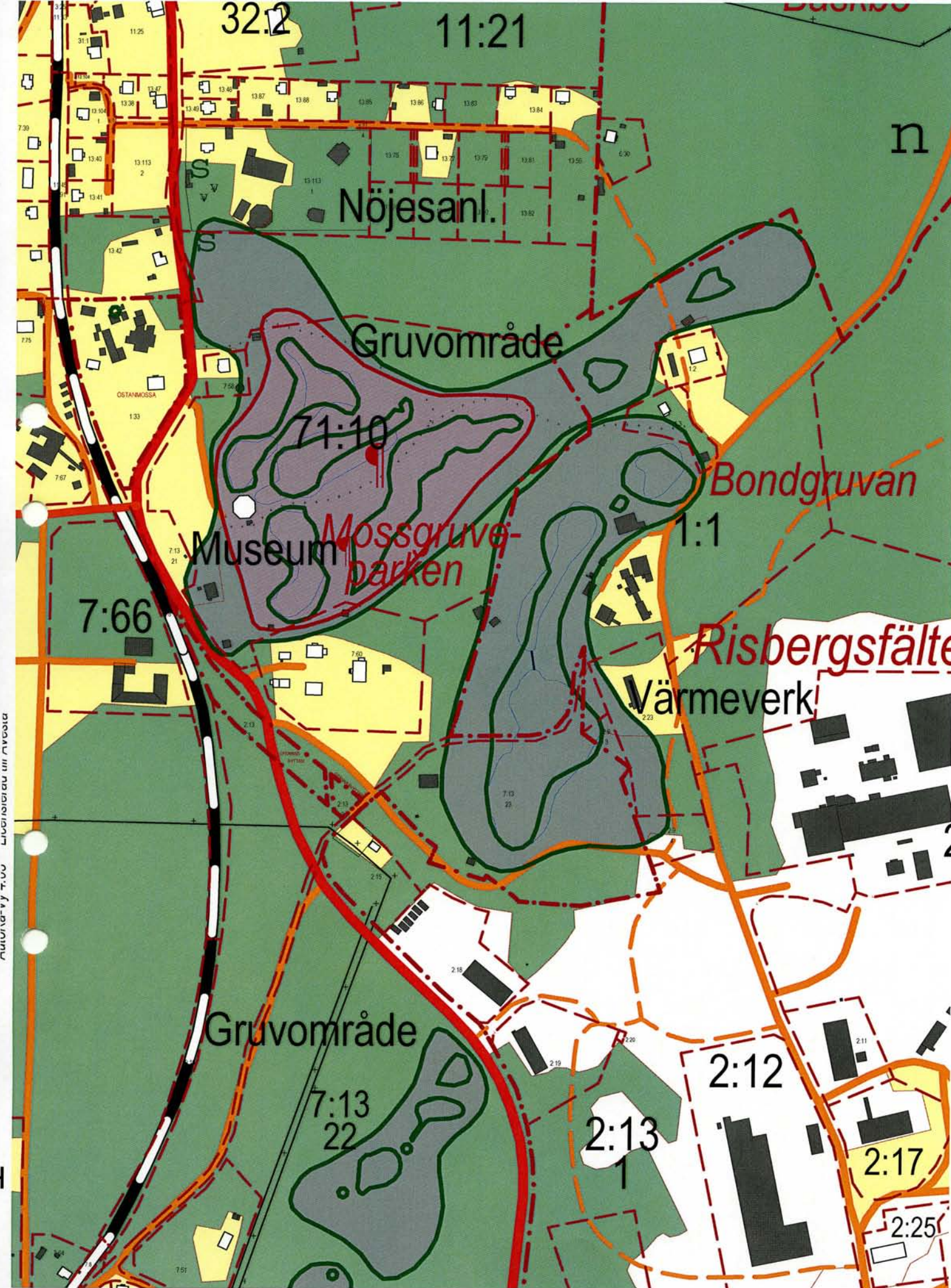

NORBERGS KÖPING

- 2.
 - 3.
 - 4.
 - 5.
 - 6.
- Rönningsstorpsåkeren
7. *Stads*

Länsstyrelsen i Västmanland / Västmanlands läns museum
INDUSTRIINVENTERING

Inventerare: Jean-Paul Darphin

Inv. datum: 1999-0 Brunke 1996-01-16	Ek karta nr 126 21	Kommun: Norberg
Fastighet: SPÄNNARHYTTAN 2:12	Ort: Norberg	
Adress / motsv: Spännarhyttan	Socken: Norberg	
Miljö / infrastrukturer. Området ligger inte långt från den gamla vägen till Avesta.		

Fd. företag
Fd. verksamhet
Se även fastigheterna:
Nuv. företag:
Nuv. verksamhet:
Fastighetsägare:
Kontaktperson:

Byggnader

Hus/del	Vån	Ursprunglig funktion	Grund / Sockel	Stomme	Fasad		Tak		Byggår
					mtrl	färg	mtrl	färg	
1		Badhus / Formsnickeri	Slaggsten	Tegel	Tegel	Röd	2T	Röd	1900
2		Kontor / Maskinhall	Betong	Tegel / betong/ stål	Tegel / Plåt	Röd/blå	Plåt		

Arkitekter / byggmästare m.fl.

Omb. tillb.

Bygg. tekn. skick

Interiörer / utrustning.

Kort historik:

Området ligger inte långt från den gamla vägen till Avesta.

Från tidigt 1900-tal fram till nedläggningen 1981 var Spännarhyttan Norbergs enda hytta. När Bergsmännen under 1800-talet alltmer tvangs att upphöra med sina andelsägda hyttor, ersattes dessa av en enda stor masugn – Spännarhyttan.

Uppgiftslämnare:

Bedömning / anmärkningar:

Den äldre tegelbyggnaden har svåra takskador. Före detta gjuteri, plåtklädd maskinhall, magasin i tegel, trälada samt kontorsbyggnad fanns kvar på 1996-talet.

Fördjupad dokumentation motiverad Av estetisk betydelse för miljön
Av betydande historiskt värde

Situationsplan, kartor, källor, ytterligare info: se följande sidor

Uppgifter ändrade: datum.....

Länsstyrelsen i Västmanland / Västmanlands läns museum
INDUSTRIINVENTERING

Inventerare: Jean-Paul Darphin

Inv. datum: 1999-0 Brunke 1996-01-16	Ek karta nr 126 21	Kommun: Norberg
Fastighet: SPÄNNARHYTTAN 2:12		Ort: Norberg
Adress / motsv: Spännarhyttan		Socken: Norberg

Situationsplan / karta

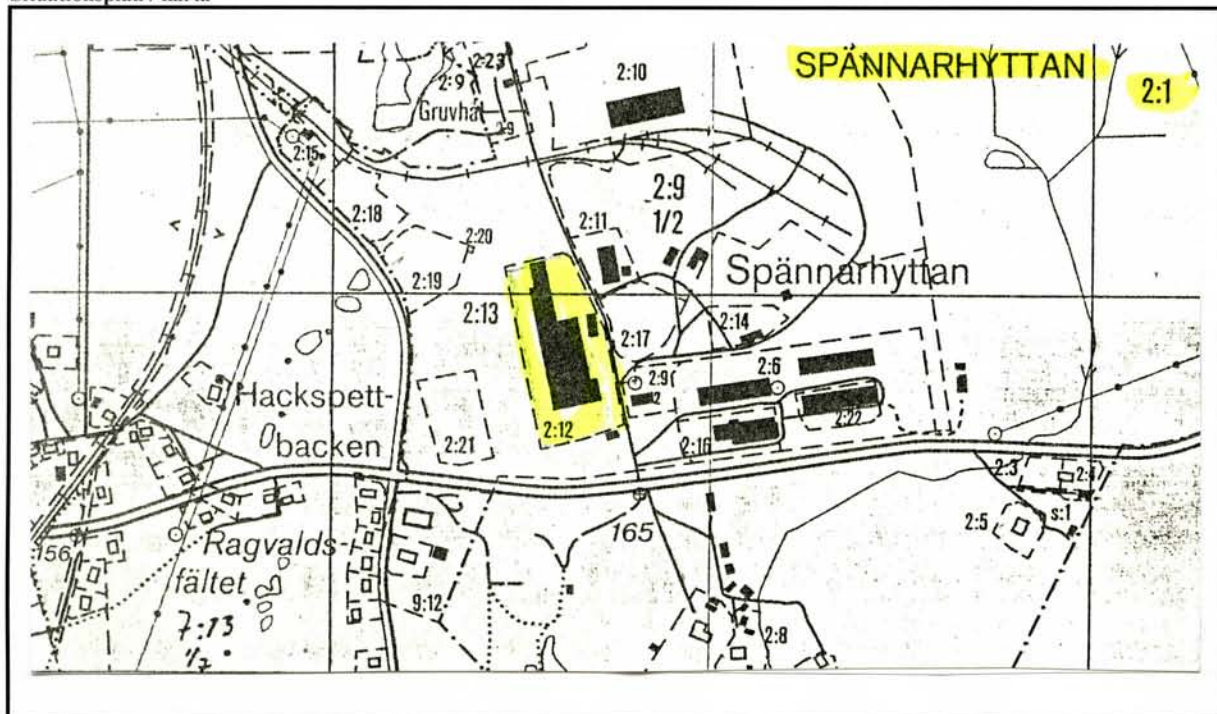

Foto:	Foto Nr:

Källor / litt.

Norbergare minns. Berättelser från bergslagen 1993.
Välkommen till Norbergs Bergslag 1931.

Bilagor:

Norbergs kommun. Tjänsteytrande 990521.

Länsstyrelsen i Västmanland / Västmanlands läns museum
INDUSTRIINVENTERING

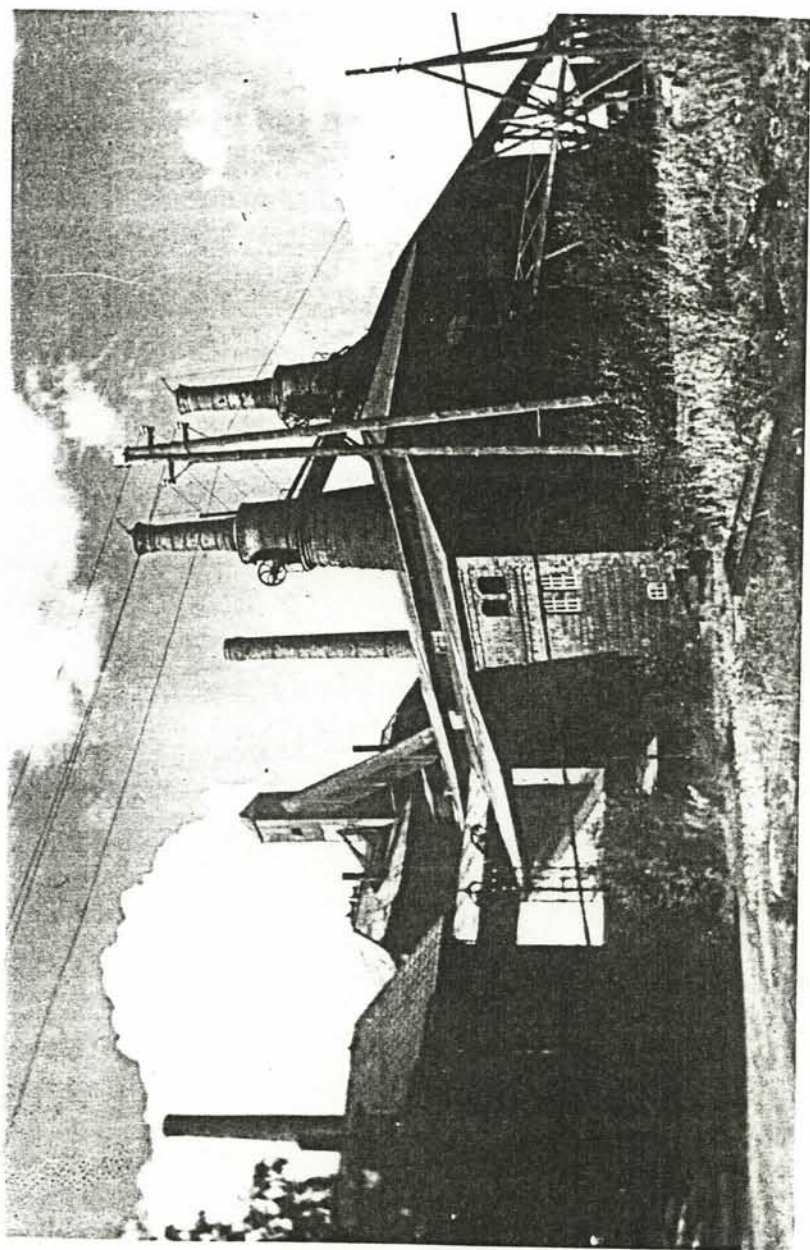
Inventerare: Jean-Paul Darphin

Inv. datum: 1999-0 Brunke 1996-01-16	Ek karta nr 126 21	Kommun: Norberg
Fastighet: SPÄNNARHYTTAN 2:12		Ort: Norberg
Adress / motsv: Spännarhyttan		Socken: Norberg

Foto: LB 13 9-20

Foto Nr: VLM B 103.366 9-20

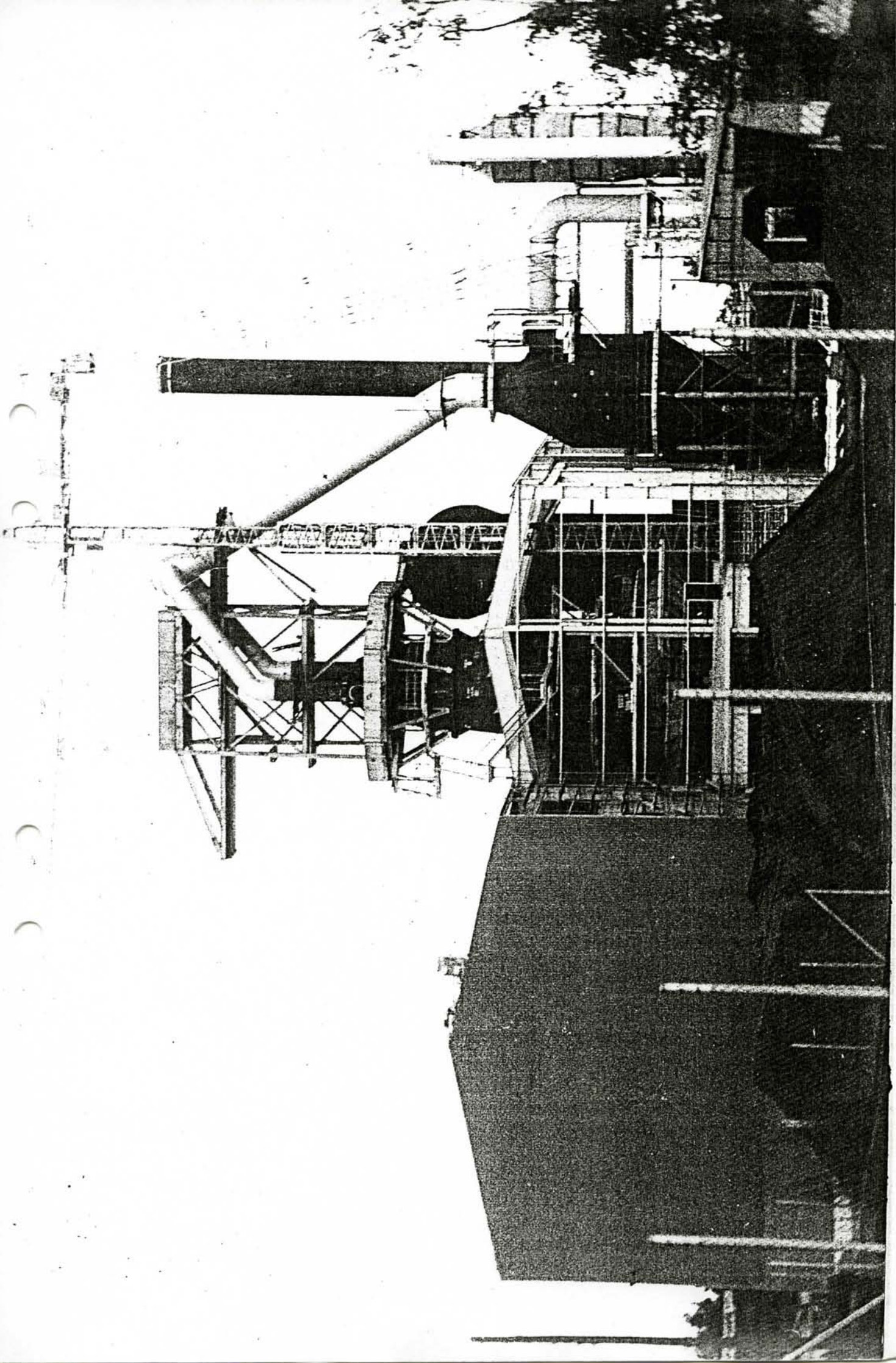

Spännarhyttan i Norberg

VLM:s Fotoarkiv.

3106
2 5102

Spännarhyttan Norberg VLHIS Fotostudio

Norrbergs fältet

Brytning i fältet finns omnämnd i de skriftliga källorna sedan 1600-talet.

Fundament

Vid Nygruvan finns bevarade fundament i betong efter en för övrigt riven uppfodringsanläggning bestående av en lave, spelhus, sovringsverk, gruvstuga och gruvkontor. Anläggningen uppfördes vid Bergenschölds schaktet 1938 och togs ur bruk samt revs på 1960-talet.

Getbacks fältet

Åsgruvans lave

1918 uppfördes en trälave med sammanbyggt skrädhus över ett uppfodringschakt i anslutning till Stora Åsgruvan. I ett intilliggande maskinhus uppställdes ett spel från Morgårdshammar för dubbel uppfodring. Till anläggningen hörde även en reparationsverkstad och ett gruvkontor, båda av trä. Laven och skrädhuset ödelades vid en brand 1944 och ersattes av en lave av armerad betong, innehållande kross- och sorteringsverk samt malmfickor samma år. Den krossade malmen transporterades med hjälp av egenvikten på ett sluttande järnvägsspår ned till anrikningsverket i Östanmossa. Anläggningen togs ur drift 1964. Idag kvarstår endast den tomma igenmurade laven samt gjutna fundament. Vallen till transportspåret finns kvar som en smal väg till laven.

Östanmossa anrikningsverk

Norbergs andra anrikningsverk anlades 1909 invid Östanmossagruvorna. Verket byggde på magnetisk malmskiljning och i anläggningen ingick ett gasdrivet brikettverk där sligen togs om hand. Brikettverket lades ned 1917 till följd av den under 1:a världskriget uppkomna träkolsbristen och anrikningsverket i trä brann ned 1957. Ett nytt verk uppfördes av plåt. Detta var i drift fram till 1960 då malmen från Åsgruvan övergick till att anrikas i Bålsjöverket. Anrikningsverket finns bevarat men med ny användning. Söder om verket finns en slaggstensruin som sannolikt motsvarar det gamla brikettverket. Ett mindre f d gruvkontor och en öde arbetarbostad ligger i omgivningen.

Rangvalds fältet

Spännarhyttan

Vid Spännarhyttan finns idag det f d gjuteri, plåtklädd maskinhall, magasin i tegel, plåtklätt magasin, trälada, kontorsbyggnad, vakt i tegel, 3 industrihallar i ett industrilandskap.

Kylsbo

Byn Kylsbo har åtminstone funnits sedan 1544. Enligt vissa källor skulle en hytta drivits av byborna i Kylsbo från 1560-talet till 1600-talets mitt, vilken kan motsvara en hyttruin som ligger inom byn Flikens ägor. I området finns Stora Kylsbogruvan som består av 4 gruvhal.

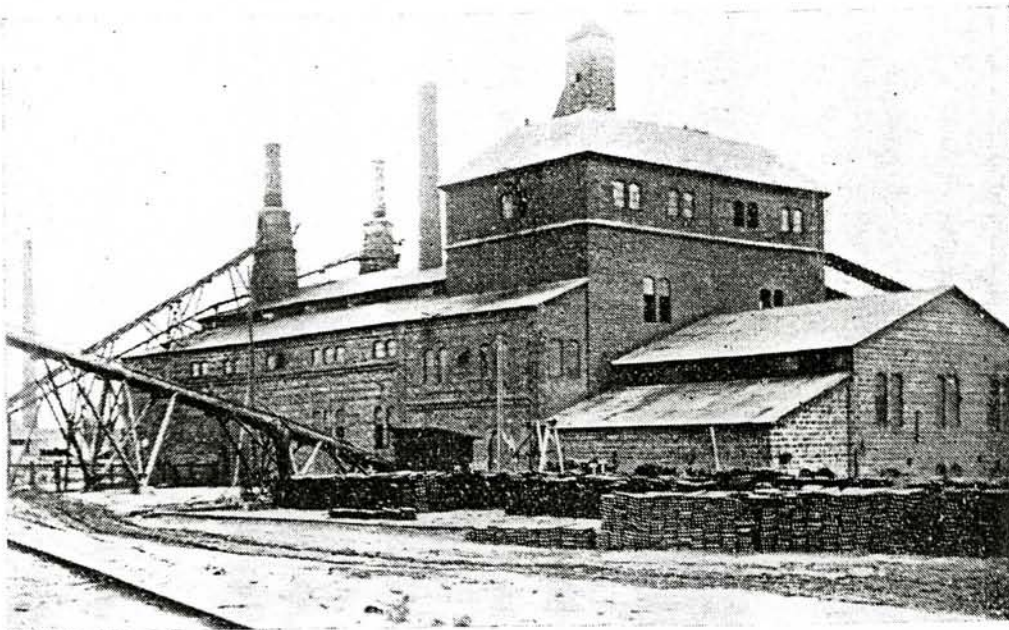
Gruvarbetarbostäder

Vid gruvdriftens uppsving på 1860- och 70-talet byggdes ett stort antal arbetarbostäder åt gruvarbetarna i Kylsbo vilka än idag präglar samhället. Många av dem har bevarat sin ursprungliga karaktär. Den äldsta bytomten utgörs av Anders-Ersgården vars mangårdsbyggnad sannolikt härstammar från 1600-talet.

Karilbergs pensionat, Norberg.

först fram till Mossgruveparken, kanske ett av Bergslagens märkligaste kulturminnen och i varje fall en stor sevärdhet. På ett jämförelsevis litet område träffar man här på ett gammalt övergivet gruvfält med en mängd gapande gruvhål, som erinra om de primitiva brytningsmetoder, som användes i våra gruvor, innan dynamiten blivit uppfunnen. I hålens botten lyser sommartid ärggrönt vatten, och i ett djupt hål kan isen ibland hålla sig kvar sommaren över. En riklig vegetation bekläder bergväggarna och marken runt omkring. Till vandrarens bekvämlighet och trygghet äro vägar och stigar anlagda mellan gruvhålen, gamla gruvlinor äro spända framför stupen, bord och bänkar inbjuda här och var till vila, och från en utsiktspaviljong kan besökaren över bråddjupen genom en glänta i skogen låta blicken glida mot blånande åsar på andra sidan om sjön Noren. I närheten finnes en gammal gruvlave med ett gruvmuseum, som inrymmer många unika minnen. En vandring härifrån till **Spännarhyttans moderna masugn** är både lärorik och intressant. Knappast någonstades kan väl uppvisas en sådan kontrast mellan gammalt och nytt inom järnindustrien som här.

Spännarhyttans masugn.

Ur: Välkommen till Norbergs Bergslag!
Hembygdsföreningen 1931.

g hand om henne.
ft en konstig dröm
e och säger:

september föddes

h hette Nordins och
on i en stor lagård
nget mer än arbete

nsjö här i Norberg.
Så det var arbete

ttan. Det var 1916,
Spännarhyttan.

så tidigt. Han hade
Lu men kalla-
Ludde. Sedan blev

ar skaffade hushål-
här två pojkarna...

sån kasern vi bodde
och ovanför den var
hade dom en lår där
ll affären och köpte
nske av femtio eller

dom kom från sko-
fick också se att det
och åt av det.

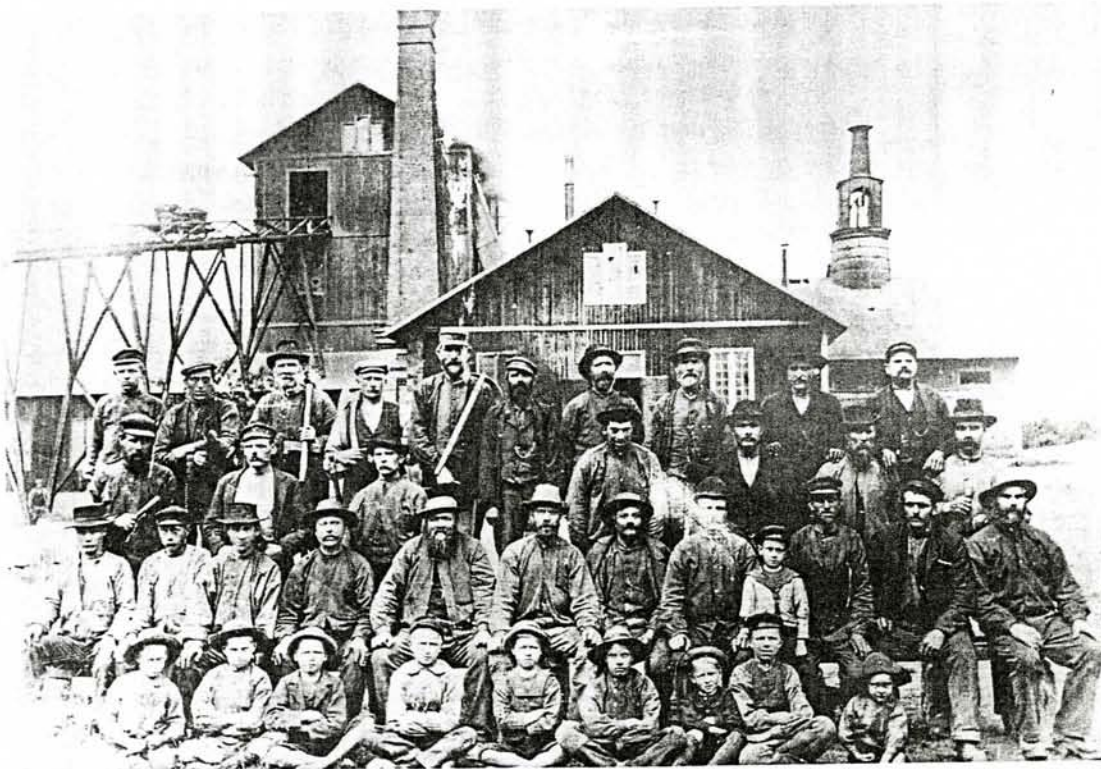
om r?
nte precis snäll. Det
också få en styvfar.
l inte just mer än ett
som var "stulet".

r ha i varsin tolv-
till kvällen igen, sa

m hade en morbror i
p på den där tjugo-
dom gick, men dom
alle:

smörgås.

var lite morskare så

Kalle gömde sig i diket och far gick in i den där herrgården.

Och det var en bra piga, sa far. Hon tyckte väl synd om pojken också. Han talade om att han hade sin bror utanför och talade väl om alltihopa, kan tänkas. Så han fick ett stort smörgåspaket. Dom låg ute ett par nätter. Hur, kan jag inte säga dig. Men mat hade dom i alla fall genom att far kunde gå in och få lite.

Dom kom till Sandviken och där fick dom ligga på verket ett par nätter innan dom kunde söka upp morbrodern. Han var nån slags förman så han skaffade pojkarna arbete på verket.

Där var dom väl några år innan far blev rallare, järnvägsrallare. Ja, han var ända in i Norge. Så han blev bekant med mycket folk. Då blev det så, när vi blev bosatta i Spännarhyttan, att det blev ett väldigt tillhåll för luffare som låg på *kransen* där.

Intervjuaren: Kom såna tillbaka som kände igen honom?

Svea Sjökvist: Ja, dom kom tillbaka. Far var bekant och hade dom som goda vänner. Så han kom hem många gånger på kvällarna. Började klockan åtta på kvällen och slutade klockan fyra på morgonen. Han hade delat ut smörgåspaketet på kvällen för det hade kommit nån som skulle ligga då, som han hade varit bekant med. Det var rejäla människor men det gick ut över familjen. Det var ju så att var-enda morgon vid åttatiden knackade det på dörren och mamma låste upp då, och där var det nån som ville ha en kaffeskvätt. Hade då far

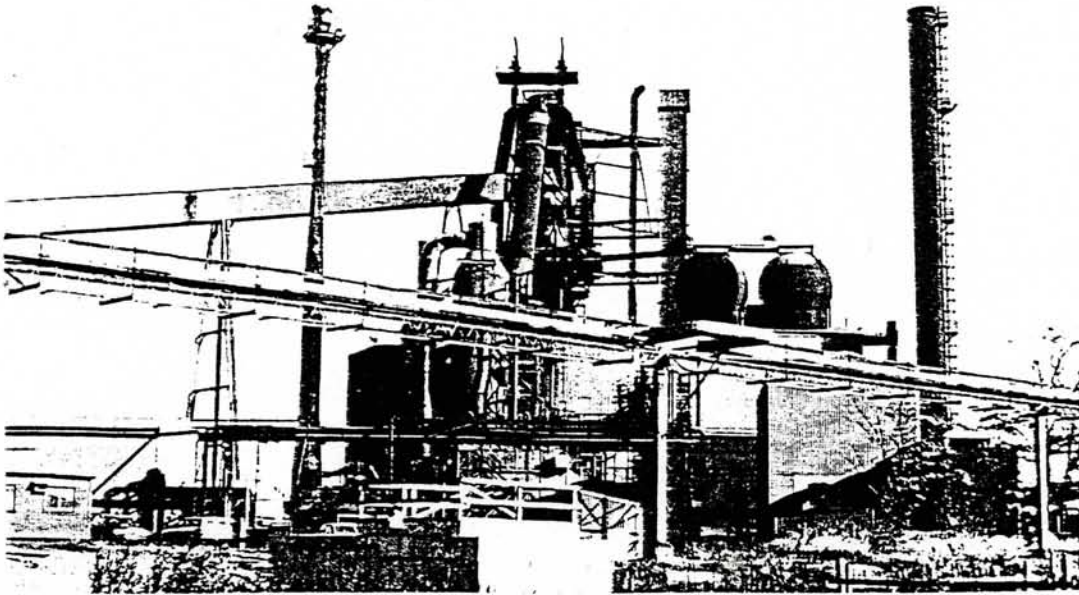
Arbetslag vid Spännarhyttan före sekel-skiftet.

Högst upp i hyttan, på pipan, där allting för järnframställningen tömdes i, vid vintertid iskallt. Luffarna låg däremot vid värmeapparaterna längre ner.

33

Norbergare minns. Berättelser från
Bergräslagen. 1993.

Från tidigt 1900-tal fram till nedläggningen 1981 var Spännarhyttan Norbergs enda hytta. När bergsmännen under 1800-talet alltmer tvangs att uppnåra med sina andelsägda hyttor ersattes dessa av en enda stor masugn - Spännarhyttan.

Spännarhyttan 1934.

NORBERGS KOMMUN
BYGGNADSKONTORET
Tjänsteyttrande
Stadsarkitekten

Till Gerhard Hollau
ABB Facilities Management
721 83 Västerås

Spännarhyttan 2:12, Industribyggnad

På förfrågan från ABB har undertecknad utfört en besiktning av rubricerade byggnad med avseende på de antikvariska värdena.

Byggnaden är en vacker industribyggnad (för vilket ändamål byggnaden ursprungligen byggts är i skrivande stund ej känt) uppförd i två plan med ingångar från alla sidor och med jämnt fördelade fönsteraxlar. Byggnaden är förmodligen uppförd i slutet av 1800-talet. Fasadmaterialet är maskinslaget rött tegel i amerikanskt förband. Fogar är släta. Tegelbågar över fönster och dörrar, fyra utkragande skift vid takfot. De två nedersta av dessa skift fortsätter på gavlarna som dekorativ utsmyckning. Sockeln är utförd i slaggsten med fasad överkant.

Fönster är utåtgående korsfönster, där varje ruta är indelad i fyra mindre rutor (totalt 16 smårutor per fönster) med träspröjsar. Fönster liksom portar är målade i engelskt röd kulör. Portarna är panelade och försedda med kraftiga hörn- och gångjärnsbeslag. Gångjärnsstaplar är smidda. Mot väster senare(?) tillkomna skärmtak, som vilar på kraftiga träkonsoler. Sinuskorrugerad plåt avtäckar sadeltaket på dessa.

Byggnadens tak är klätt med tvåkupigt lertegel. Stuprör har skarpa vinklar.

Till övre plan leder från byggnadens östra sida en bro med fundament i slaggsten. Bron är försedd med räcken. Räckesständerna är utförda i gjutjärn, profilerade och avslutade upptill med knoppar. Räckesföljarna är runda, 2 st, c:a 1" i genomskärning. Räckena är målade i kromoxidgrönt.

På östra sidan finns också en dörr av senare datum (50-60-tal?) med tillhörande cementgjuten trappa med järnrörsräcken av grövre dimension.

Synliga skador, som akut bör åtgärdas: Tak och takfot.

I övrigt synes byggnaden vara i ganska gott skick och endast kräva översyn, som lagning av t ex trasiga fönster och målning. Lastbron måste också lagas. Vegetation som står nära byggnaden måste tas bort.

Som sammantaget utlåtande kan sägas att byggnaden har högt arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde som representant för en medveten industriarkitektur.

Byggnaden skall därför i enlighet med de allmänna bestämmelserna i Plan- och bygglagens tredje kapitel renoveras varsamt, se citat ur lagtexten nedan.

Norberg 1999-05-21

Kersti Lenngren
Tel:0223/29 281

Citat ur Plan- och bygglagen, PBL:

PBL 3 kap 10§: Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

PBL 3 kap, 13§: Byggnadens yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

För kännedom till:

Dag Celsing, projektledare Industrihistorisk mötesplats, Norbergs kommun
Rolf Hammarskiöld, Västmanlands Läns Museum, Västerås

D4.

BYGGNAD SINVENTERING U-län
Västmanlands läns museum

Socken: Norberg Kommun: Norberg
 Fastighet: Spännarhyttan 2:1
 Arkitekt: _____
 Gårdsnamn: _____
 Anl. art + ev. ändr.: Industri anläggning
 Uppgiftslämnare: _____
 Ritningar: _____
 Arkivhandlingar: _____
 Litt.: _____

Inv. datum: 26/9.83.
 Filmnummer: _____
 Neg. nr: B-11.977: 32 ⁸⁻¹⁷ 26-28
38 19-20
 Ek. kart bl.: _____
 Koordinat: _____
 Inventerare: K. Nordin.

Hus nr	Husets funktion (planskiss på baksidan)	Bygg-mtrl	Fasad mtrl	Färg	Tak-täckn.	Uppg. ålder	Trol. ålder	Dateringgrund	Grund	Bil.
I B1	Fd. Gjuteri		FT Plåt	Röd Grå	Plåt					BTG
II B2	Magasin		FT	Röd	2T					Slaggsten
III B3	Transportband		Plåt	Brun	Plåt					
IV B4	Magasin		Plåt	Grön	Plåt					
V B5	Uthus		Puts	Grå	Plåt					
VI B6	Fd. Masugn		Plåt	Grön Orange	Plåt					
VII B7	Sanitära baracker		Plåt	Grön	Plåt					
VIII B8	Fd. Vakt. Kontor. Företagshälsovård		FT LFS	Röd Grön	BT					
IX B9	Lada/garage		SB	FR	2T					Sten
X										

Ägare: _____
 Anm.: _____

VII Nordväst²⁶ VIII Sydväst²⁷ IX Nordost²⁸ Väst
32/26-28

I+II Sydost¹² I Öst¹³ VI Nordväst Väst
32/12-13

I Sydost⁸ I Sydväst⁹ Syd¹⁰ I+II Syd¹¹

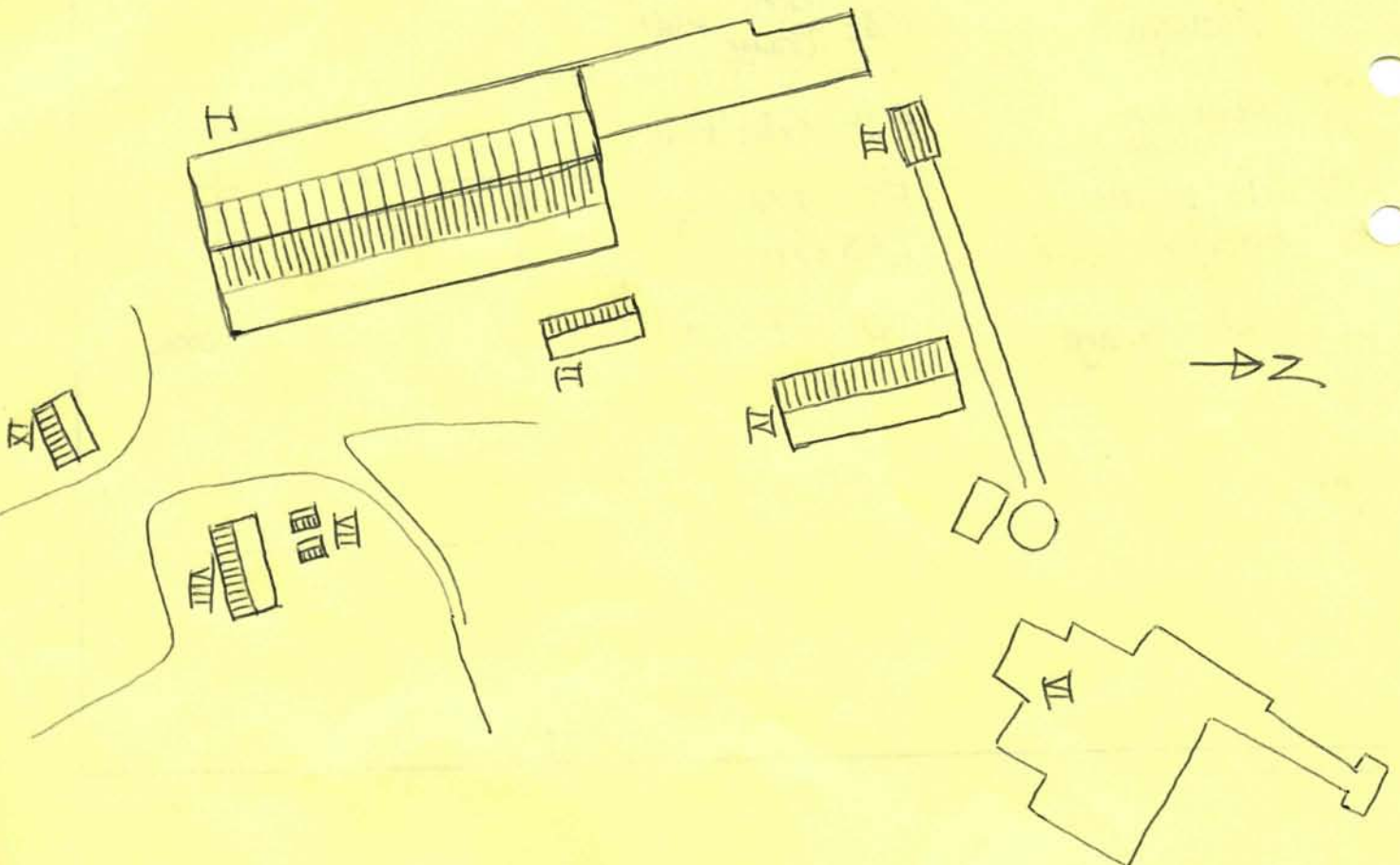
32/8-11

III Syd¹⁴ I, IV, III Öst¹⁵ VI Syd¹⁶ IV Sydväst¹⁷

32/14-17

BYGGNAD SINVENTERING U-län
Västmanlands läns museum

Inv. datum: 26/9.83.

Socken: Norberg Kommun: Norberg

Fastighet: Spännarlustan 2:6

Filmnummer: _____

Neg. nr: B-11.977:32 29-31

Arkitekt: _____

Gårdsnamn: _____

Anl. art + ev. ändr.: Industribyggnad ^{Bla.} ASEA ledningsnät

Ek. kart bl.: _____

Uppgiftslämnare: _____

Koordinat: _____

Ritningar: _____

Inventerare: K. Nordin.

Arkivhandlingar: _____

Litt: _____

Hus nr	Husets funktion (planskiss på baksidan)	Byggmtrl	Fasad mtrl	Färg	Tak-täckn.	Uppg. ålder	Trol. ålder	Dateringsgrund	Grund	Bil.
I	Industribyggnad		BTG	Brn Gul	Plåt		1980-t.		BTG	
II	Industribyggnad		BTG	Brn Gul	Plåt		1980-t.		BTG	
III	Industribyggnad Kontor		BTG	Brn Gul	Plåt		1980-t.		BTG	

